

Особливості розвитку психологічної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі

Антибура І. М.

магістрантка ННІ психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: antybura@krok.edu.ua

Петрунько О. В.

доктор психологічних наук,
старший науковий співробітник, професор кафедри психології
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: olgapv@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-6802-0081

Психологічна готовність старшого дошкільника до навчання у школі-розумова, мотиваційна, емоційно-вольова, соціальна-є важливою і необхідною умовою успішного зміни її соціального статусу, що пов'язаний із вступом у принципово нове шкільне життя. Така психологічна готовність не виникає спонтанно, а спеціально і послідовно формується в старшому дошкільному віці вихователями дошкільного закладу і батьками. При правильному підході до питання у віці 6-7 років дитина цілком здатна сприймати світ і себе-як суб'єкта цього світу-крізь призму принципово нової для неї провідної діяльності, а саме діяльності навчання. Статус учня дає дитині пов'язане з:

- усвідомленням нею почуття власної гідності (більшість першокласників надзвичайно пишаються цим новим статусом і прагнуть виконувати навчальну діяльність як важливу, соціально схвалювану і суспільно значущу);
- бажанням співвідносити себе з новими правилами поведінки у суспільстві (зокрема, в школі);
- переживанням у зв'язку з початком навчання широкого спектру емоцій та емоційних станів-від надзвичайно позитивних (задоволення, радість, щастя) до небажаних, деструктивних (страх, тривога, невпевненість тощо). Названі деструктивні переживання можуть стати основою для психологічного дискомфорту, пов'язаного зі школою, причиною дидактофобій і неуспішного навчання.

Як стверджує українська дослідниця Т. В. Дуткевич, формування готовності до школи і внутрішньої позиції учня-як доцільний підготовчий процес-відбувається у два етапи. На першому етапі формується позитивне ставлення до школи, але при цьому в дитини ще відсутня зацікавленість у змісті навчальної діяльності. Діти цікавляться школою і навчанням досить формально і разом з цим вони бажають йти до школи, тому що «там цікаво». На другому етапі формується орієнтація на соціальну комунікацію в школі. На цьому етапі соціальна позиція учня-першокласника остаточно формується і поєднує в собі орієнтацію на соціальне з орієнтацією на власне навчальні моменти шкільного життя. І лише згодом, вже за рамками цієї готовності поступово сформується орієнтація молодшого школяра на навчальну діяльність як таку [1].

На перших етапах формування готовності до навчання в школі та внутрішня позиція учня проявляються в колективних дидактичних і сюжетно-рольових іграх; у свідомій відмові дитини від індивідуально-безпосереднього способу буття на користь спілкування з іншими дітьми; у життєрадісному та позитивному ставленні до нового типу спілкування з дорослими, що виступають у ролі вчителів; у високому авторитеті

цих дорослих для дитини; в позитивному ставленні до школи і до навчання як нової діяльності [1; 2].

Спеціальні дослідження, які описали Р. В. Павелків та О. П. Цигипало, показують, що в разі успішної підготовки дошкільного навчання у дітей 6-7 років можуть бути належно сформовані необхідні для навчальної діяльності розумові здібності:

- логічні операції (аналіз, синтез, порівняння, класифікація та деякі інші);
- увага, яка ще не дуже нестійка і переважно мимовільна, проте є ознаки розвитку довільної уваги і здатність бути уважними до об'єктів, необхідних для виконання елементарної навчальної діяльності;
- механізми концентрації на об'єкті навчальної діяльності, елементарні навички самоконтролю та інші ознаки розвитку довільності;
- належний потенціал механічної і смислової пам'яті (необхідні навички запам'ятовування, обсяг, тривалість збереження і точність відтворення інформації) тощо.

Отже, розумова готовність до школи охоплює систему показників, за якими можна зробити об'єктивні висновки про інтелектуальний розвиток дитини на даному етапі [2].

Основними завданнями формування мотиваційної готовності до шкільного навчання вважаються:

- правильні уявлення дітей про навчання як важливу і відповідальну задачу будь-якої достойної людини;
- активація і підтримання в дітей перших років навчання пізнавального інтересу до себе і до світу.

Мотиваційна готовність цілком може бути сформована наприкінці дошкільного-на початку шкільного віку і, з одного боку, вона є свідченням потреби дитини ходити до школи, навчатися, оволодівати новими знаннями, вміннями і навичками, а з другого боку-сформована мотиваційна готовність до навчання є необхідною умовою успішної навчальної діяльності не лише на початковому етапі шкільного навчання, а й упродовж усього подальшого навчання на всіх інших його етапах [1; 2; 3].

Завданнями і показниками емоційно-вольової готовності до шкільного навчання є послідовне формування механізмів довільної регуляції будь-якої психічної діяльності (цілеспрямованого сприймання, пам'яті, уваги, мисленнєвих операцій; розвиток вольових якостей (настанови на подолання посильних труднощів, наполегливість, зосередженість, дисциплінованість, відповідальність); регуляція поведінки (розвиток навичок самостійності та організованості, дії за правилами, а не на основі ситуаційних імпульсів, доведення початих справ до кінця, оволодіння встановленими правилами поведінки в навчальних та інших ситуаціях, вміння правильно реагувати на оцінку виконаних завдань тощо) [2; 3].

Відповідно, соціальна готовність дитини до школи, як вже зазначалося вище, передбачає належну сформованість у дитини вміння вибудовувати свої взаємини з педагогом та однолітками в процесі навчання і позакласної комунікації. У процесі спілкування діти набувають цінної для навчання у школі здатності сприймати й осмислювати найрізноманітнішу інформацію та застосовувати і обговорювати її в тих чи тих ситуаціях [1; 2; 3].

Висновок.

Основними компонентами загальної (психологічної) готовності до школи

насамперед є:

- розумова (інтелектуальна) готовність, яка виявляється в здатності реалізовувати навчання і засвоювати належний обсяг знань;
- мотиваційна готовність, яка виявляється в бажанні дитини навчатися та бути учнем, у високому рівні пізнавальної активності та оволодінні елементами навчальної діяльності на даному етапі розвитку;
- емоційно-вольова готовність, яка вказує на здатність дитини до необхідних вольових зусиль, в т.ч. здатність регулювати свої емоції і поведінку;
- соціальна готовність як здатність усвідомлювати соціальну цінність навчання і статусу учня, розвинені навички спільної навчальної діяльності та спілкування в різноманітних навчальних і життєвих ситуаціях.

Усі названі компоненти готовності до школи не виникають спонтанно і не формуються самі по собі. Їх формування можливе в умовах цілеспрямованого психолого-педагогічно та виховного впливу в умовах закладу дошкільної освіти та в процесі сімейної соціалізації.

Список використаних джерел

1. Дуткевич Т. В. *Дитяча психологія*. К.: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
2. Павелків Р. В., Цигипало О. П. *Дитяча психологія: навч. посібник, 2-ге видання, виправлене*. Київ: Академвидав, 2015. 400 с.
3. Проскура Т. С. *Психологічні особливості готовності дітей шестирічного віку до навчання в школі*. Миколаїв, 2018. 234 с.